

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
"ДОНБАСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ"
Факультет гуманітарної, філологічної та економічної освіти
Кафедра філософії, історії та соціально-гуманітарних дисциплін

НАДІЯ ВОРОНОВА

ШКІЛЬНА ІСТОРИЧНА ТА ГРОМАДЯНСЬКА ОСВІТА
В УКРАЇНІ І СВІТІ

Навчально-методичний посібник

ДНІПРО

2025 рік

УДК 37.017.4:373.5.016:342.7(075)

В75

*Рекомендовано до друку Вченою радою
ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»
(протокол №6 від 30. 01. 2025)*

Розробник:

Воронова Н.С. – доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри філософії, історії та соціально-гуманітарних дисциплін ДВНЗ "Донбаський державний педагогічний університет".

Рецензенти:

Саяпіна С.А. – доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри педагогіки вищої школи ДВНЗ "Донбаський державний педагогічний університет";

Шалашна Н.М. – кандидат історичних наук, доцент, доцент кафедри філософії, історії та соціально-гуманітарних дисциплін ДВНЗ "Донбаський державний педагогічний університет".

В75

Воронова Н. Шкільна історична та громадянська освіта в Україні і світі : навчально-методичний посібник / ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет». Дніпро, 2025. 102 с.

Навчально-методичний посібник присвячено актуальним питанням теорії та методики навчання в історичній та громадянській освітній галузі в умовах реалізації концепції Нової української школи (НУШ). Видання спрямоване на формування у майбутніх учителів професійних компетентностей, необхідних для виховання відповідальних громадян України, які знають свої права та володіють світоглядними орієнтирами. У посібнику розкрито теоретико-методологічні основи освіти, сучасні технології навчання (методика «перевернутого уроку», гейміфікація, використання ШІ та цифрової картографії), методику аналізу візуальних джерел та систему формувального оцінювання. Окрему увагу приділено інклюзивному підходу та розробці інтегрованих проєктів. Посібник містить плани практичних занять, завдання для самостійної роботи та перелік сучасних онлайн-ресурсів. Видання розраховане на студентів спеціальності «Середня освіта (Історія та громадянська освіта)», учителів-практиків та методистів.

© ДВНЗ "Донбаський державний педагогічний університет", 2025
© Н. Воронова, 2025

ПЕРЕДМОВА

Навчально-методичний посібник «Шкільна історична та громадянська освіта в Україні і світі» розроблено як концептуальну платформу для підготовки вчителів нової генерації в умовах реалізації стратегії Нової української школи (НУШ). Видання пропонує цілісну систему методичної підтримки для майбутніх педагогів, здатних працювати в умовах динамічних змін освітнього ландшафту та інтегрувати історичні знання з цінностями активного громадянського суспільства. В основу видання покладено ідею нерозривності історичної ретроспективи та сучасної громадянської активності. Робота охоплює глибокий аналіз світових освітніх стратегій, зокрема порівняння лінійної та концентричної моделей викладання в країнах ЄС та Північної Америки, що забезпечує розуміння студентами глобального контексту розвитку галузі. Окрема увага приділяється трансформації національної системи освіти: від радянських моделей до сучасних стандартів, що базуються на принципах демократії, декомунізації та критичного осмислення фактів.

Методичний зміст посібника орієнтований на опанування цифрової дидактики. У посібнику детально розкрито потенціал технології «перевернутого уроку» (Flipped Classroom), яка трансформує роль викладача у фасилітатора навчального процесу. Пропонується впровадження елементів гейміфікації через платформи Kahoot! та Quizizz, а також використання геоінформаційних систем, таких як Google Earth та ArcGIS StoryMaps, для візуалізації історичних процесів. Важливим аспектом є інтеграція штучного інтелекту (ChatGPT, Conker AI) для генерації адаптивних дидактичних матеріалів. Особливе місце у посібнику посідає методика викладання громадянської освіти через інтерактивні форми: дебати, рольові ігри та соціальні проєкти. Видання акцентує увагу на важливості медіаграмотності, навчаючи студентів методам деконструкції пропаганди та розпізнавання історичних фейків за допомогою сучасних фактчекінгових інструментів.

Крім того, представлено стратегії інклюзивного навчання, що роблять історію доступною для кожного учня через адаптацію текстів та мультисенсорні підходи. Завершальним складником посібника є система формувального оцінювання, де здобувач освіти розглядається як активний суб'єкт створення критеріїв власного успіху. Наведені рекомендації щодо самооцінювання, взаємооцінювання та рефлексії покликані стимулювати постійний професійний ріст майбутнього вчителя та його готовність до відповідального лідерства в сучасному освітньому просторі.

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО ОРГАНІЗАЦІЇ НАВЧАННЯ

МОДУЛЬ 1. РЕТРОСПЕКТИВА ТА СУЧАСНІ СТРАТЕГІЇ ІСТОРИЧНОЇ ОСВІТИ

Тема 1. Світовий досвід шкільної історичної освіти: лінійна vs концентрична модель (ЄС, США, Канада).

Тема 2. Генеза історичної освіти в Україні: від радянської моделі до національної системи.

Тема 3. Державний стандарт базової середньої освіти (2020/2025): опрацювання громадянської та історичної галузі.

Тема 4. Компетентнісний підхід: проєктування вправ на формування хронологічної, просторової та критичної компетенцій.

МОДУЛЬ 2. МЕТОДИКА ТА ЦИФРОВІ ІНСТРУМЕНТИ В ІСТОРИЧНІЙ ОСВІТІ

Тема 5. Конструювання сучасного уроку історії: від традиційної структури до моделі «перевернутого класу» (Flipped Classroom).

Тема 6. Цифрова дидактика: створення інтерактивних тестів та вікторин у Kahoot! та Quizizz.

Тема 7. Робота з візуальними джерелами: методика аналізу карикатур, плакатів та історичних фотографій.

Тема 8. Картографічні навички в цифрову епоху: Google Earth та інтерактивні мапи (StoryMaps).

МОДУЛЬ 3. ГРОМАДЯНСЬКА ОСВІТА ТА ВИХОВАННЯ ЦІННОСТЕЙ

Тема 9. Методика викладання громадянської освіти: інтерактивні форми (дебати, дискусії, симуляційні ігри) на тему прав людини.

Тема 10. Медіаграмотність і критичне мислення: уроки деконструкції історичних фейків та пропаганди.

Тема 11. Проектна діяльність: соціальний або локально-історичний проект для середньої школи.

Тема 12. Освіта для демократичного громадянства (ОДГ): впровадження принципів демократії в управлінні класом.

МОДУЛЬ 4. ОЦІНЮВАННЯ ТА ІНКЛЮЗІЯ В ІСТОРИЧНІЙ ГАЛУЗІ

Тема 13. Інструментарій формувального оцінювання: критерії оцінювання, карти самооцінювання та зворотний зв'язок.

Тема 14. Технології ШІ в роботі вчителя (2025): практика використання ChatGPT або Conker AI.

Тема 15. Інклюзивне навчання на уроках історії: адаптація та модифікація матеріалу для учнів з особливими освітніми потребами.

Тема 16. Підсумковий творчий проект: авторський фрагмент уроку або навчального модуля «Історія та громадянська освіта».

САМОСТІЙНА РОБОТА

ПІДСУМКОВИЙ КОНТРОЛЬ